

QUYỀN ĐƯỢC LÃNG QUÊN TRÊN KHÔNG GIAN MẠNG THEO PHÁP LUẬT LIÊN MINH CHÂU ÂU VÀ LIÊN HỆ VỚI VIỆT NAM

*Trần Tuấn Cảnh**

Tóm Tắt: Bài viết phân tích những quy định cũng như thực tiễn thi hành quyền được lãng quên tại Liên minh châu Âu; từ đó liên hệ và rút ra một số kinh nghiệm cho Việt Nam.

Abstract: The article analyzes the regulations on and the practice of enforcing the right to be forgotten in the European Union, thereby it makes reference Viet Nam's situation.

1. Những vấn đề cơ bản về quyền được lãng quên trên không gian mạng theo pháp luật Liên minh châu Âu

1.1. Khái niệm quyền được lãng quên trên không gian mạng

Tại khu vực Liên minh châu Âu (EU), việc xử lý tự động dữ liệu cá nhân được quy định lần đầu tiên vào năm 1981 bằng Công ước 108 của Hội đồng châu Âu¹. Năm 1995, EU đã thông qua Chỉ thị bảo vệ dữ liệu cá nhân – CT 95/46/EC để quy định việc xử lý dữ liệu cá nhân và di chuyển tự do dữ liệu². Tuy nhiên mãi đến năm 2018, quyền được lãng quên (Right to be forgotten) lần đầu tiên được đề cập trong Quy định chung về bảo vệ dữ liệu của EU (GDPR), chính thức

có hiệu lực từ ngày 25/05/2018, bao gồm quyền xóa dữ liệu (right to erasure) và quyền hủy niêm yết/quyền hủy tham chiếu (right to de-list/right to de-refer) mặc dù quyền này đã được Tòa án Công lý Liên minh châu Âu (CJEU) tuyên bố trong một phán quyết trước đó chống lại Google vào ngày 13/5/2014³.

Theo đó, quyền được lãng quên được đề cập tại Mục 65 và 66 phần Mở đầu và Điều 17 GDPR, được hiểu là quyền của chủ thể dữ liệu yêu cầu người kiểm soát dữ liệu xóa các thông tin cá nhân liên quan đến họ khi những thông tin này không còn phù hợp.

Từ đây, có thể khái quát quyền được lãng quên trên không gian mạng là quyền cho phép cá nhân yêu cầu xóa các thông tin, video, hình ảnh hoặc bất kỳ dữ liệu khác có liên quan đến chủ thể dữ liệu khỏi nền tảng Internet khi đáp ứng các điều kiện nhất định để các công cụ tìm kiếm không thể tìm thấy chúng.

* Học viên cao học, Trường Đại học Luật Tp. Hồ Chí Minh.

¹ Công ước 108 là ràng buộc pháp lý quốc tế đầu tiên và duy nhất cho đến nay đề cập việc bảo vệ dữ liệu. Xem toàn văn Công ước 108 tại: <https://www.coe.int/en/web/data-protection/convention108-and-protocol>, truy cập ngày 18/3/2022.

² Chỉ thị 95/46/EC của Nghị viện châu Âu và Hội đồng châu Âu được ban hành ngày 24/10/1995 và có hiệu lực vào tháng 10/1998. Xem toàn văn Chỉ thị tại: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A31995L0046>, truy cập ngày 18/3/2022.

³ Google Spain SL, Google Inc. v. Agencia Española de Protección de Datos, Mario Costeja González (2014) is a decision by the Court of Justice of the European Union (CJEU).

Để tăng cường quyền được lãng quên trên môi trường trực tuyến, quyền này không chỉ giới hạn ở quyền xóa dữ liệu mà còn bao gồm cả quyền hủy niêm yết/hủy tham chiếu. Nếu như xóa dữ liệu là quyền cho phép chủ thể dữ liệu yêu cầu người kiểm soát của một trang web xóa dữ liệu cá nhân của mình khi không còn lý do phù hợp để lưu giữ chúng thì quyền hủy niêm yết cho phép cá nhân yêu cầu người điều hành công cụ tìm kiếm gỡ bỏ một số kết quả tìm kiếm được liên kết với tên mình.

1.2. Nội dung quyền được lãng quên

Theo GDPR, chủ thể dữ liệu được thực hiện quyền lãng quên khi việc lưu trữ dữ liệu đó vi phạm quy định này hoặc luật EU hoặc luật của quốc gia thành viên mà người kiểm soát dữ liệu phải tuân theo.

Trong một khoảng thời gian hợp lý, khi nhận được yêu cầu xóa dữ liệu cá nhân liên quan đến chủ thể dữ liệu, người kiểm soát dữ liệu phải thực hiện yêu cầu đó nếu thuộc một trong các trường hợp dưới đây⁴:

Thứ nhất, dữ liệu cá nhân không còn cần thiết và phù hợp với mục đích tồn tại ban đầu của chúng

Mạng xã hội là nơi để con người kết nối, giao lưu; đồng thời chia sẻ những khoảnh khắc của cá nhân, của gia đình bằng hình ảnh, video hoặc thông tin cụ thể. Với đặc tính lan truyền nhanh chóng của mạng xã hội, đến một thời điểm nào đó những thông tin đã được chia sẻ và lưu trữ trên Internet sẽ không còn phù hợp, việc tiếp tục duy trì nguồn dữ liệu này có thể xâm phạm đến đời sống riêng tư của cá nhân đó. Do vậy, khi chủ thể dữ liệu cảm thấy những thông tin này không còn cần thiết và không

còn phù hợp so với hiện tại, họ có quyền yêu cầu người kiểm soát xóa dữ liệu để không bị ảnh hưởng bởi những thông tin đó.

Thứ hai, chủ thể dữ liệu rút lại sự đồng ý liên quan đến việc xử lý dữ liệu cá nhân của họ cho một hoặc nhiều mục đích cụ thể

Về nguyên tắc, dữ liệu cá nhân chỉ được xử lý khi có sự đồng ý của chủ thể dữ liệu cho dù đó là dữ liệu thông thường hay dữ liệu đặc biệt. Việc xử lý dữ liệu cá nhân làm tiết lộ nguồn gốc chủng tộc, quan điểm chính trị, tín ngưỡng tôn giáo, khuynh hướng tình dục... của một người sẽ đương nhiên bị cấm⁵. Tuy nhiên, nếu chủ thể dữ liệu đã đồng ý để bên kiểm soát dữ liệu hoặc một bên thứ ba sử dụng các thông tin liên quan đến bản thân mình vì một hoặc nhiều mục đích cụ thể, ví dụ: Quảng cáo, làm khảo sát để thu thập số liệu... nhưng sau đó họ muốn rút lại sự đồng ý thì người kiểm soát dữ liệu phải xóa các dữ liệu liên quan.

Thứ ba, chủ thể dữ liệu phản đối việc xử lý dữ liệu cá nhân khi người kiểm soát dữ liệu không có lý do chính đáng cho việc xử lý

GDPR dành cho chủ thể dữ liệu quyền phản đối bất cứ lúc nào liên quan đến việc xử lý dữ liệu cá nhân nếu có căn cứ cho rằng người kiểm soát dữ liệu đã xử lý dữ liệu không vì lợi ích công cộng hoặc không đúng thẩm quyền mà người kiểm soát được trao.

Thứ tư, dữ liệu cá nhân đã bị sử dụng bất hợp pháp

Như đã phân tích, dữ liệu cá nhân chỉ được sử dụng/xử lý khi có sự đồng ý của chủ thể dữ liệu. Chính vì vậy, bất kỳ lý do nào liên quan đến việc sử dụng bất hợp pháp dữ liệu cá nhân của người khác đều bị

⁴ Khoản 1 Điều 17 GDPR.

⁵ Khoản 1 Điều 9 GDPR.

xem là vi phạm và người sử dụng/xử lý bất hợp pháp dữ liệu đó phải xóa ngay lập tức.

Thứ năm, tuân thủ các quy định của EU hoặc quốc gia thành viên hoặc thực hiện một trách nhiệm pháp lý cụ thể của cơ quan công quyền

Trong trường hợp luật EU hoặc luật quốc gia thành viên EU có quy định về việc dữ liệu cá nhân phải được xóa để tuân thủ nghĩa vụ pháp lý cụ thể thì người kiểm soát dữ liệu phải thực hiện theo.

Thứ sáu, dữ liệu cá nhân đã được thu thập trái quy định liên quan đến việc cung cấp các dịch vụ thông tin xã hội của trẻ em

Đối với việc cung cấp các dịch vụ xã hội cho trẻ em, GDPR quy định rằng dữ liệu cá nhân của trẻ em khi được xử lý phải có sự đồng ý của trẻ khi trẻ đó từ 16 tuổi trở lên. Trong trường hợp trẻ em dưới 16 tuổi thì việc xử lý dữ liệu chỉ hợp pháp nếu được sự đồng ý của cha mẹ. Do đó, nếu dữ liệu được thu thập trái quy định cho dù nhằm mục đích phục vụ các nhu cầu xã hội của trẻ em cũng đều bị xem là bất hợp pháp và phải bị xóa.

GDPR được xem là một bước tiến mới khi công nhận quyền được lãng quên. Tuy nhiên, đây không phải là một quyền tuyệt đối; quyền được lãng quên của cá nhân sẽ không được thực hiện nếu⁶:

- (i) Dữ liệu đang được sử dụng để thực hiện quyền tự do ngôn luận;
- (ii) Dữ liệu đang được sử dụng để tuân thủ phán quyết hoặc thực hiện một nghĩa vụ pháp lý;
- (iii) Xử lý dữ liệu để thực hiện một nhiệm vụ vì lợi ích công cộng;

(iv) Dữ liệu đang được xử lý là cần thiết cho các mục đích sức khỏe cộng đồng và phục vụ lợi ích công cộng;

(v) Dữ liệu đang được xử lý là cần thiết để thực hiện y học dự phòng hoặc y học nghề nghiệp (điều này chỉ áp dụng khi dữ liệu đang được xử lý bởi một chuyên gia y tế, người có nghĩa vụ pháp lý về bí mật nghề nghiệp);

(vi) Dữ liệu đại diện cho thông tin quan trọng phục vụ lợi ích công cộng, nghiên cứu khoa học, nghiên cứu lịch sử hoặc mục đích thống kê và việc xóa dữ liệu có thể gây khó khăn hoặc cản trở mục tiêu ban đầu của quá trình xử lý;

(vii) Dữ liệu đang được sử dụng để thiết lập thực hiện hoặc biện hộ cho các yêu cầu pháp lý khác.

2. Thực tiễn thi hành quyền được lãng quên tại Liên minh châu Âu và liên hệ Việt Nam

2.1. Thực tiễn thi hành quyền được lãng quên tại Liên minh châu Âu

Cho đến nay, một sự kiện được xem là quan trọng nhất khi quyền được lãng quên chính thức được thừa nhận tại EU; đó là vụ kiện Google Tây Ban Nha 2014 (Google v. Costeja)⁷.

Vào ngày 5/3/2010, ông Costeja González (quốc tịch Tây Ban Nha) đã đệ đơn khiếu nại lên Cơ quan Bảo vệ dữ liệu Tây Ban Nha (AEPD) để chống lại La Vanguardia Ediciones SL (nhà xuất bản của tờ báo Tây Ban Nha), Google Tây Ban Nha và Tập đoàn Google (Google Inc). Bởi vì, khi nhập tên của ông Costeja González vào công cụ tìm kiếm của Google (Google Search), kết quả cho thấy các liên kết dẫn

⁶ Khoản 3 Điều 17 GDPR.

⁷ Tlđd, (3).

đến hai trang web từ tờ La Vanguardia ngày 19/1 và ngày 09/3/1998 với nội dung thông báo về việc tịch thu nhà của ông Costeja để mở một cuộc đấu giá nhằm thu hồi nợ của Cơ quan An sinh xã hội Tây Ban Nha. Theo ông Costeja, các thủ tục tịch thu nhà của ông đã được giải quyết từ vài năm trước.

Trong đơn khiếu nại, ông Costeja González đã yêu cầu: (1) La Vanguardia xóa các bài viết hoặc thay đổi bất kỳ thông tin về dữ liệu cá nhân của ông để chúng không còn xuất hiện nữa; và (2) Google Tây Ban Nha hoặc Google Inc xóa hoặc che giấu dữ liệu cá nhân liên quan đến ông, loại trừ chúng khỏi kết quả tìm kiếm để chúng không còn xuất hiện trong các liên kết dẫn đến La Vanguardia.

Vào ngày 30/7/2010, AEPD đã từ chối yêu cầu của ông đối với La Vanguardia với lập luận rằng, việc đưa thông tin của ông Costeja là hợp pháp, bởi mục tiêu của Cơ quan An sinh xã hội là công khai thông tin tài sản đấu giá để đảm bảo càng nhiều nhà thầu càng tốt. Trong khi yêu cầu của ông đối với Google Tây Ban Nha và Google Inc được chấp nhận; AEPD cho rằng việc xử lý dữ liệu cá nhân có thể làm ảnh hưởng đến quyền cơ bản để bảo vệ dữ liệu và phẩm giá của con người theo nghĩa rộng, AEPD có quyền yêu cầu xóa dữ liệu và cấm truy cập vào một số dữ liệu nhất định của các nhà khai thác công cụ tìm kiếm.

Google Tây Ban Nha và Google Inc sau đó đã đưa ra các hành động chống lại quyết định của AEPD trước Audiencia Nacional (AN - Tòa án tối cao quốc gia Tây Ban Nha). AN đã quyết định đình chỉ theo thủ tục tố tụng và chuyển đến CJEU để đưa ra phán quyết sơ bộ.

Vào ngày 13/5/2014, CJEU đã không chấp nhận kháng cáo của Google với lập luận rằng, ngay cả khi máy chủ vật lý của một công ty xử lý dữ liệu được đặt bên ngoài châu Âu, các quy tắc của EU vẫn áp dụng cho các nhà khai thác công cụ tìm kiếm nếu họ có chi nhánh hoặc công ty con ở một quốc gia thành viên của EU. Vì vậy, Google không thể loại trừ trách nhiệm của mình trước luật pháp EU khi xử lý dữ liệu cá nhân bằng một công cụ tìm kiếm. Khi đó, luật bảo vệ dữ liệu của EU được áp dụng và quyền được lãng quên cũng không ngoại lệ.

Từ phán quyết của CJEU, có thể thấy rằng cá nhân có quyền - trong một số điều kiện nhất định - yêu cầu các công cụ tìm kiếm trực tiếp xóa các liên kết với thông tin cá nhân về họ. Điều này áp dụng khi thông tin đó không chính xác, không đầy đủ, không liên quan hoặc không còn phù hợp so với mục đích xử lý ban đầu của thông tin⁸. Đồng thời, Tòa án cũng nhận định rằng trong trường hợp này, sự xâm phạm quyền bảo vệ dữ liệu của một người không thể thay thế bằng lợi ích kinh tế của công cụ tìm kiếm. Bên cạnh đó, CJEU đã chỉ rõ quyền được lãng quên không phải là tuyệt đối nhưng sẽ luôn cần phải được cân bằng với các quyền cơ bản khác, chẳng hạn như quyền tự do ngôn luận và truyền thông⁹.

Như vậy, Google v. Costeja đã đặt ra một cột mốc quan trọng ở EU về luật bảo vệ dữ liệu liên quan đến các công cụ tìm kiếm trực tuyến. Đồng thời, góp phần nâng cao

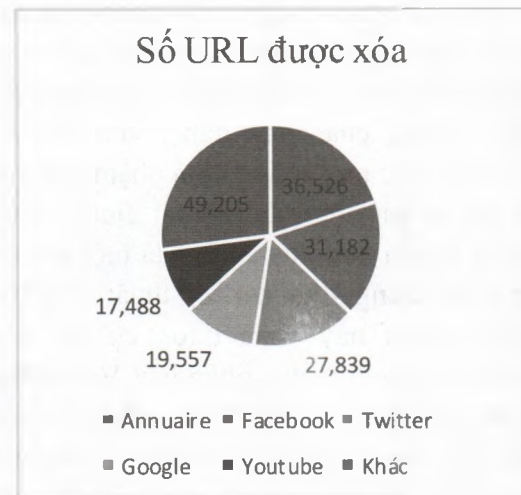
⁸ Google Spain SL, *Google Inc v. Agencia Española de Protección de Datos*, Mario Costeja González, 2014; paragraph 93, xem toàn văn tại: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62012CJ0131>, truy cập ngày 28/3/2022.

⁹ Tlđđ, (8) paragraph 85.

nhận thức cá nhân trong việc tiến hành yêu cầu các nhà quản lý dữ liệu tuân thủ quyền được lãng quên¹⁰.

Sau phán quyết mang tính lịch sử của CJEU, từ ngày 29/5/2014, quy trình yêu cầu Google thực hiện việc xóa dữ liệu liên quan đến quyền được lãng quên chính thức được triển khai. Tính đến ngày 30/3/2022, Google đã nhận được 1.252.729 yêu cầu xóa và kết quả đã có đến 4.879.765 URL liên quan đến yêu cầu được xóa khỏi kết quả tìm kiếm từ Google¹¹.

Theo kết quả báo cáo thống kê của công cụ tìm kiếm Google, danh mục nội dung được yêu cầu xóa chủ yếu là do thông tin chưa đầy đủ (với 872.697 URL được xóa, chiếm 24,6%); thông tin không đúng, không tìm thấy tên (với 692.314 URL được xóa, chiếm 19,5%); thông tin liên quan đến nghề nghiệp của cá nhân (với 594.260 URL được xóa, chiếm 16,7%)...¹². Trong đó, 05 tên miền bị ảnh hưởng nhất là: annuaire.118712.fr, www.facebook.com, twitter.com, groups.google.com và www.youtube.com với tổng số URL được yêu cầu và số URL được xóa thể hiện theo biểu đồ dưới đây¹³:

Như vậy, có thể thấy rằng quyền được lãng quên tại EU đã đặt ra một bước ngoặt lớn và là kinh nghiệm để các nước có thể xem xét, tiếp thu những mặt tiến bộ, cụ thể hóa quy định trong pháp luật quốc gia nhằm bảo vệ kịp thời dữ liệu quan trọng của cá nhân khi đời sống công nghệ đang trở nên phổ biến, đời sống riêng tư của con người đứng trước nguy cơ bị xâm phạm.

2.2. Liên hệ với Việt Nam

2.2.1. Nhu cầu cấp thiết cho việc xây dựng khung pháp lý về quyền được lãng quên

¹⁰ Bạch Thị Nhã Nam, *Quyền được lãng quên từ thực tiễn phán quyết trong phạm vi Liên minh châu Âu*, Tạp chí Nghiên cứu lập pháp, số 24, tháng 12/2020, tr.46.

¹¹ Google Transparency report, *Removal request under European privacy law*, <https://www.google.com/transparencyreport/removals/europeprivacy/>, truy cập ngày 30/3/2022.

¹² Tlđđ, (11), số liệu được thống kê từ 21/01/2016 đến ngày 30/3/2022.

¹³ Google Transparency report, *Removal request under European privacy law*, <https://www.google.com/transparencyreport/removals/europeprivacy/>, truy cập ngày 30/3/2022.

Tại Việt Nam, theo báo cáo thống kê vào 01/2021 của Statista¹⁴ - một đơn vị nghiên cứu về việc sử dụng Internet tại khu vực châu Á - Thái Bình Dương, có đến 68,72 triệu người đang sử dụng dịch vụ Internet tại Việt Nam (chiếm khoảng hơn 70% dân số) thông qua các nền tảng, ứng dụng khác nhau, với thời lượng trung bình là 6 giờ 47 phút. Đây được xem là khoảng thời gian tương đối lớn được sử dụng trong 01 (một) ngày. Điều này một lần nữa khẳng định thực trạng về nhu cầu sử dụng Internet và các phương tiện truyền thông xã hội của người Việt ngày càng tăng. Trong những năm gần đây, nhiều người đã nhận ra những thách thức của việc thu thập, lưu trữ và sử dụng thông tin cá nhân dưới sự phát triển nhanh chóng của công nghệ; việc tồn tại nguồn dữ liệu này có thể xâm phạm đến các chủ thể tại một thời điểm nhất định. Chính vì vậy, quyền được lãng quên là một vấn đề cấp bách trong thời đại kỹ thuật số. Tuy nhiên, quyền này chưa được cụ thể hóa trong các quy định của pháp luật Việt Nam. Do đó, việc hoàn chỉnh khung pháp lý liên quan đến bảo vệ dữ liệu cá nhân, cũng như công nhận quyền được lãng quên đối với những thông tin không còn phù hợp nhằm bảo vệ đời sống riêng tư, bí mật của cá nhân là tất yếu khách quan cần được xem xét.

2.2.2. Điều kiện tiền đề xây dựng khung pháp lý về quyền được lãng quên

Là một quốc gia thuộc khu vực châu Á với nhiều sự khác biệt so với khu vực EU, tuy nhiên, trong thời đại phát triển vượt bậc của công nghệ số thì vấn đề bảo vệ dữ liệu

cá nhân sẽ cần thiết với mọi công dân của mọi quốc gia và Việt Nam cũng không ngoại lệ. Do đó, Việt Nam hoàn toàn có đầy đủ cơ sở, điều kiện để xem xét xây dựng khung pháp lý về quyền được lãng quên trong chính sách pháp luật quốc gia.

Trong vài năm qua, quyền được lãng quên không chỉ được thừa nhận trong phạm vi EU mà còn dần dần mở rộng phạm vi ra ngoài lãnh thổ EU:

Tại Ấn Độ, hầu hết các đơn yêu cầu thực hiện quyền được lãng quên là từ những người được tha bổng về hành vi phạm tội hoặc những người đã hoàn thành việc chấp hành án. Một số khác liên quan đến những thông tin trực tuyến đã được đăng tải lên các nền tảng mạng xã hội mà không có sự đồng ý của chủ thể dữ liệu. Điển hình là trường hợp của nam diễn viên Ashutosh Kaushik đã đệ đơn lên Tòa án cấp cao Delhi (Ấn Độ) vào năm 2021 và yêu cầu cấp cho anh ta “quyền được lãng quên” để xóa khoảng 20 bản tin trực tuyến và video clip liên quan đến việc anh ta bị cảnh sát giao thông bắt giữ vì lái xe khi đang say rượu từ nhiều năm trước¹⁵. Việc lưu trữ các bài viết tiêu cực về Ashutosh Kaushik trên Internet đã ảnh hưởng rất lớn đến sự nghiệp, cuộc sống gia đình, đời sống riêng tư của anh ta. Vụ việc này sẽ được Tòa án Delhi đưa ra phán quyết vào thời gian tới. Hiện nay, tại Ấn Độ, quyền được lãng quên thuộc về quyền riêng tư của một cá nhân, dự kiến được điều chỉnh bởi Dự luật Bảo vệ dữ liệu cá nhân năm 2019 vẫn đang được lấy ý kiến và chờ Nghị viện thông qua.

¹⁴ Statista, *Number of internet users in the Asia Pacific region as of January 2021*, <https://www.statista.com/statistics/265153/number-of-internet-users-in-the-asia-pacific-region/>, truy cập ngày 31/3/2022.

¹⁵ Aljazeera, *Indians fight for the right to be forgotten online*, <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/16/india-right-to-be-forgotten-online-internet-privacy-data>, truy cập ngày 30/3/2022.

Tại Nhật Bản, quyền được lãng quên được xem là đã thừa nhận, mặc dù đây chỉ là sự phán đoán từ một phán quyết có liên quan của Tòa án Quận Saitama ở Tokyo công nhận vào năm 2015¹⁶. Theo đó, Tòa án đã yêu cầu Google xóa thông tin về một người đàn ông bị kết án vì tội liên quan đến mại dâm khỏi các liên kết của Google. Tòa án phán quyết rằng, tùy thuộc vào bản chất của tội phạm, quyền được lãng quên nên được công nhận theo thời gian. Thẩm phán Hisaki Kobayashi cho rằng rất khó để sống một cuộc sống bình lặng một khi thông tin được đăng tải và chia sẻ trên mạng đã không còn phù hợp, gây ảnh hưởng đến một cá nhân ở hiện tại¹⁷. Tuy nhiên đến năm 2016, Tòa án tối cao Tokyo đã xét lại quyết định trên và tuyên bố rằng quyền được lãng quên không phải là một đặc quyền được quy định trong luật và điều đó rất khó xác định¹⁸.

Tại Việt Nam, nhiều trường hợp các cá nhân, gia đình nạn nhân có dữ liệu bị xâm phạm không muốn những hình ảnh, video, thông tin của chính họ, của người thân, của gia đình bị lan truyền trên mạng xã hội, nhưng chưa đủ căn cứ pháp lý để thực hiện. Gần đây nhất là một sự việc liên quan đến nam sinh Hà Nội nhảy từ tầng 28 và để lại thư tuyệt mệnh. Tuy nhiên, những video về sự việc đau lòng này bị phát tán rộng rãi trên nền tảng Internet, chặc chắn phía gia

đình của nạn nhân muốn được quên đi sự mất mát to lớn này. Ngày 02/4/2022, Cục trưởng Cục Phát thanh, Truyền hình và Thông tin điện tử (Bộ Thông tin và Truyền thông) cho biết, Cục đã gửi yêu cầu cho các nhà cung cấp các nền tảng mạng xã hội xuyên biên giới rà quét, gỡ bỏ ngay các hình ảnh, video nêu trên¹⁹.

Thời gian qua, dự thảo Nghị định quy định về bảo vệ dữ liệu cá nhân (Dự thảo) đã được xây dựng. Theo đó, Dự thảo đã đưa ra một số khái niệm cơ bản về dữ liệu cá nhân, quyền bảo vệ dữ liệu cá nhân, xử lý dữ liệu cá nhân²⁰... Bước đầu cho thấy, Việt Nam đang dần xây dựng cơ chế bảo vệ dữ liệu cá nhân khi cho phép chủ thể dữ liệu được thực hiện các yêu cầu xem, chỉnh sửa, xóa dữ liệu... Tuy nhiên, quyền được lãng quên vẫn cần được quy định một cách cụ thể, rõ ràng trong hệ thống pháp luật quốc gia bên cạnh các nhóm quyền riêng tư của cá nhân như quyền của cá nhân đối với hình ảnh (Điều 32 Bộ luật Dân sự năm 2015); quyền được bảo vệ danh dự, nhân phẩm, uy tín (Điều 34 Bộ luật Dân sự năm 2015); quyền về đời sống riêng tư, bí mật cá nhân, bí mật gia đình (Điều 38 Bộ luật Dân sự năm 2015) đã được thừa nhận rộng rãi và có cơ chế bảo vệ chặt chẽ.

Mặc dù chưa được thừa nhận một cách chính thức trong luật pháp của các quốc gia ngoài EU, nhưng bước đầu cho thấy quyền

¹⁶ The Newspaper (2017), *Japan court rejects man's "right to be forgotten" on Google*, <https://tnp.straitstimes.com/news/world/japan-court-rejects-mans-right-to-be-forgotten-google>, truy cập ngày 31/3/2022.

¹⁷ The Japan Time (2016), *Japanese court recognizes "right to be forgotten" in suit against Google*, <https://www.japantimes.co.jp/news/2016/02/27/national/crime-legal/japanese-court-recognizes-right-to-be-forgotten-in-suit-against-google>, truy cập ngày 31/3/2022.

¹⁸ Tlđđ (16).

¹⁹ Báo điện tử VTV, *Yêu cầu gỡ video, thư tuyệt mệnh của nam sinh Hà Nội nhảy từ tầng 28*, <https://vtv.vn/xa-hoi/yeu-cau-go-video-thu-tuyet-menh-cua-nam-sinh-ha-noi-nhay-tu-tang-28-20220402173246125.htm>, truy cập ngày 02/4/2022.

²⁰ Xem thêm: Dự thảo Nghị định quy định về dữ liệu cá nhân của Chính phủ, tại: <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Cong-nghe-thong-tin/Du-thao-Nghi-dinh-quy-dinh-ve-bao-ve-du-lieu-ca-nhan-465185.aspx>, truy cập ngày 01/4/2022.

được lãng quên đang rất được quan tâm khi con người sống trong thời đại của công nghệ số. Do đó, tại Việt Nam, dù sớm hay muộn quyền này cũng sẽ được đề cập khi nhu cầu được quên đi những dữ liệu tồn tại trong quá khứ ngày càng hiện rõ mà việc tiếp tục duy trì có thể gây ảnh hưởng xấu đến chủ thể nguồn dữ liệu.

2.2.3. Những gợi mở cho Việt Nam

Từ nhu cầu của xã hội và thực trạng pháp luật trong nước, đối chiếu với quy định của pháp luật EU về quyền được lãng quên, tác giả gợi mở một số định hướng cho Việt Nam để xem xét ghi nhận quyền được lãng quên như là một quyền nhân thân cơ bản của con người bên cạnh các quyền nhân thân khác đã tồn tại khi tốc độ kết nối Internet và quá trình lưu trữ, phân tích dữ liệu diễn ra nhanh chóng, ảnh hưởng trực tiếp đến đời sống của con người, cụ thể:

Thứ nhất, quy định về khái niệm quyền được lãng quên để hiểu nội hàm của quyền này, đồng thời xác định người kiểm soát dữ liệu bao gồm đối tượng nào, thực hiện công việc gì nhằm đảm bảo quyền được lãng quên được hiểu một cách thống nhất.

Thứ hai, quy định cụ thể về trường hợp cá nhân, tổ chức (gọi chung là chủ thể dữ liệu) được thực hiện quyền được lãng quên. Từ việc nghiên cứu quy định của EU về quyền được lãng quên, tác giả đề xuất việc chủ thể dữ liệu được thực hiện quyền này trong các trường hợp sau: Việc thu thập, lưu trữ dữ liệu được thực hiện một cách bất hợp pháp; dữ liệu bị lỗi thời, không còn phù hợp với mục đích tồn tại ban đầu của chúng hay dữ liệu phải được xóa để tuân theo một nghĩa vụ pháp lý theo quyết định của cơ quan nhà nước có thẩm quyền...

Thứ ba, quy định về trường hợp hạn chế của quyền được lãng quên. Như đã phân

tích, mặc dù là một quyền không thể thiếu khi đời sống công nghệ đang dần trở nên phổ biến trong cuộc sống của con người; tuy nhiên, quyền được lãng quên không thể được xem là một quyền tuyệt đối mà phải chịu hạn chế bởi các mục đích lớn hơn, ví dụ: Lợi ích cộng đồng, phục vụ mục tiêu chung vì sự phát triển của con người hay đảm bảo sự cân bằng với các quyền con người khác...

Từ những phân tích trên, tác giả đề xuất xem xét ghi nhận quyền được lãng quên bên cạnh các quyền nhân thân khác đã tồn tại trong Bộ luật Dân sự, cụ thể:

“ Điều.... Quyền được lãng quên

1. *Quyền được lãng quên là quyền cho phép một cá nhân hoặc tổ chức (sau đây gọi chung là chủ thể dữ liệu) được yêu cầu người kiểm soát dữ liệu gỡ bỏ những thông tin, hình ảnh, video hoặc bất kỳ dữ liệu khác có liên quan tới chủ thể dữ liệu khỏi môi trường Internet khi đáp ứng các điều kiện nhất định để bên thứ ba không thể tìm thấy chúng.*

Người kiểm soát dữ liệu là một cá nhân hoặc tổ chức nắm giữ hoặc xử lý dữ liệu cá nhân bao gồm thu thập, ghi, phân tích, lưu trữ, thay đổi, tiết lộ, cấp quyền truy cập, truy xuất, thu hồi, mã hóa, giải mã, sao chép, chuyển giao, xóa, hủy dữ liệu cá nhân hoặc các hành động khác có liên quan.

2. *Chủ thể dữ liệu thực hiện quyền được lãng quên khi thuộc một trong các trường hợp dưới đây, trừ trường hợp quy định tại khoản 3 Điều này:*

a) *Dữ liệu không còn phù hợp với mục đích tồn tại ban đầu của chúng;*

b) *Chủ thể dữ liệu rút lại sự đồng ý liên quan đến việc xử lý dữ liệu và hiện tại không còn lý do để xử lý dữ liệu đó;*

c) *Dữ liệu đã được xử lý bất hợp pháp;*

d) Việc xóa dữ liệu là bắt buộc để thực hiện nghĩa vụ pháp lý theo quyết định của cơ quan nhà nước có thẩm quyền;

đ) Dữ liệu liên quan đến trẻ em, trừ trường hợp dữ liệu được xử lý để phục vụ các nhu cầu xã hội vì sự phát triển của trẻ nhưng phải được người giám hộ đồng ý;

e) Các trường hợp khác theo quy định của Bộ luật này hoặc luật khác có liên quan.

3. Các trường hợp quy định tại khoản 2 Điều này sẽ không được áp dụng nếu thuộc một trong các trường hợp sau:

a) Dữ liệu đang được xử lý để thực hiện quyền tự do ngôn luận, tự do báo chí của con người;

b) Dữ liệu đang được xử lý để tuân thủ phán quyết hoặc thực hiện một nghĩa vụ

pháp lý bởi cơ quan nhà nước có thẩm quyền;

c) Dữ liệu đang được xử lý là cần thiết vì mục đích sức khỏe của cộng đồng, thực hiện y học dự phòng hoặc y học nghề nghiệp (điều này chỉ áp dụng khi dữ liệu đang được xử lý bởi một chuyên gia y tế, người có nghĩa vụ pháp lý về bí mật nghề nghiệp);

d) Dữ liệu đại diện cho thông tin quan trọng phục vụ lợi ích công cộng, nghiên cứu khoa học, nghiên cứu lịch sử hoặc mục đích thống kê và việc thực hiện quyền được lãng quên có thể làm ảnh hưởng đến mục tiêu của quá trình xử lý;

đ) Dữ liệu đang được sử dụng để thiết lập, thực hiện hoặc biện hộ cho yêu cầu pháp lý khác”.

(Tiếp theo trang 18 – Quyền thay đổi, bổ sung yêu cầu...)

chứng cứ mới của vụ án mà đương sự khác chưa được tiếp cận hoặc cần phải được Tòa án xác minh. Vì thế, trong tố tụng dân sự, theo hướng dẫn tại mục 7, Phần IV Công văn số 01/2017 ngày 07/04/2017 của Tòa án nhân dân tối cao giải đáp một số vấn đề nghiệp vụ của Tòa án các địa phương: “Tòa án chấp nhận việc nguyên đơn thay đổi, bổ sung yêu cầu khởi kiện nếu việc thay đổi, bổ sung được thực hiện trước thời điểm mở phiên họp kiểm tra việc giao nộp, tiếp cận, công khai chứng cứ và hòa giải. Tại phiên họp và sau phiên họp kiểm tra việc giao nộp, tiếp cận, công khai chứng cứ và hòa giải thì Tòa án chỉ chấp nhận việc đương sự thay đổi yêu cầu khởi kiện nếu việc thay đổi yêu cầu của họ không vượt quá phạm vi

khởi kiện ban đầu”. Hướng dẫn này hoàn toàn hợp lý, bảo đảm quyền tranh tụng của các đương sự và tính kịp thời trong hoạt động xét xử của Tòa án. Do đó, Luật TTHC cần bổ sung quy định về thời điểm và điều kiện thay đổi, bổ sung yêu cầu khởi kiện trong giai đoạn chuẩn bị xét xử sơ thẩm như sau: “Tòa án chấp nhận việc người khởi kiện thay đổi, bổ sung yêu cầu khởi kiện nếu việc thay đổi, bổ sung được thực hiện trước thời điểm mở phiên họp kiểm tra việc giao nộp, tiếp cận, công khai chứng cứ và đối thoại. Tại phiên họp và sau phiên họp kiểm tra việc giao nộp, tiếp cận, công khai chứng cứ và đối thoại thì Tòa án chỉ chấp nhận nếu việc thay đổi, bổ sung yêu cầu của họ không vượt quá phạm vi khởi kiện ban đầu”.